

Tarih Öğretmeni Eğitiminde Eylem Araştırması Yaklaşımının Kullanılması:

Bir Model Önerisi

Use of the Action Research Design in History Teacher Education:

A Model Proposal

İbrahim Hakkı ÖZTÜRK*

Özet: Bu makalede, eylem araştırması yaklaşımının tarih öğretmeni eğitimi alanında kullanımı incelenmektedir. Eylem araştırması, Türkiye’de eğitim araştırmaları alanında son yıllarda oldukça yaygın hale gelse de, bu konudaki metodolojik yaklaşımlar ve sorunlar pek tartışılmamıştır. Bu çalışmanın amacı, hizmet öncesi tarih öğretmeni eğitiminde eylem araştırmasının sunduğu eğitimsel ve metodolojik perspektifleri incelemektir. Makalede, yazarın kendi araştırmalarında kullandığı metodolojik yaklaşım, ilgili bilimsel literatür ışığında değerlendirilmekte ve bir model önerisi sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eylem Araştırması, Araştırma Metodolojisi, Tarih Öğretimi, Öğretmen Eğitimi

Abstract: This paper analyzes the use of action research design in history teacher education. Although action research is quite common in the field of educational researches in Turkey, the methodological approaches and problems have not been discussed much. The aim of this study is to analyze educational and methodological perspectives provided by the action research in pre-service history teacher education. The methodological approach, used by the author in his research practices, is evaluated in the light of the relevant scientific literature and a proposal of a model is presented.

Keywords: Action Research, Research Methodology, History Education, Teacher Education

Giriş

Eylem araştırması, son yıllarda eğitim araştırmaları alanında öne çıkan yaklaşımlardan birisidir. Eylem araştırmasını diğer araştırma yaklaşımlarından ayıran temel özellik, somut bir soruna odaklanması ve araştırma sürecinde bu sorunu iyileştirmeyi ve katılımcıların durumunu geliştirmeyi amaçlamasıdır (Norton, 2009). Bu açıdan, eylem araştırması yaklaşımı

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, E-posta: ibra.ozturk@gmail.com

sosyal olguları ve sorunları anlamayı ve tasvir etmeyi amaçlayan, ancak bu sorunların çözümünü öncelikli bir amaç olarak benimsemeyen geleneksel sosyal bilim yaklaşımının bir eleştirisidir (Greenwood & Levin, 2007). Eylem araştırması yaklaşımına göre, araştırmacılar bilimsel bilginin üretilmesinin yanı sıra, bu bilgilerin toplumsal hayatta uygulanmasına da katılmalıdırlar (Uzuner, 2005).

Eylem araştırmasının doğduğu 1940'lı yıllardan bugüne, birçok farklı eylem araştırması model ve yaklaşımı geliştirilmiştir. Bugün eylem araştırması aslında bütüncül bir yaklaşımdan çok, bir yaklaşımlar bütünü haline gelmiştir. Eylem araştırmasının literatürdeki farklı yaklaşımların hepsini içeren bir tanımını yapmak oldukça zordur.

Yapılan tanımlarda genellikle vurgulanan en önemli noktalar eylem araştırmanın sosyal değişim ve gelişime yönelik olması ve katılımcıların araştırmadaki merkezî konumudur. Greenwood ve Levin (2007) eylem araştırmasını, eylem araştırmacısı ve bir kurum veya topluluğun üyelerinden (katılımcılar) oluşan ve katılımcıların durumlarını iyileştirmeyi amaçlayan bir ekip tarafından gerçekleştirilen sosyal araştırma olarak tanımlamaktadır. Carr ve Kemmis'e göre (1986, Akt. Norton, 2009), eylem araştırması, kendi uygulamalarını iyileştirmek ve bu uygulamaları ve bunların gerçekleştiği ortamları daha iyi anlayabilmek için katılımcılar tarafından gerçekleştirilen, kendi eylemi üzerine düşünmeye yönelik bir araştırma şeklidir. Bogdan ve Biklen ise (2003, Akt. Kuzu, 2009:426) eylem araştırmasını, "sosyal değişimi sağlamak amacıyla sistematik olarak bilgi toplama süreci" olarak tanımlamaktadır.

Eylem araştırması eğitim alanında yaygın bir biçimde kullanılan bir araştırma yaklaşımıdır. Çünkü eylem araştırması öğretmenlerin mesleki gelişiminin sağlanmasına ve yeni eğitim model ve aktivitelerinin denenmesine yönelik uygulamalı çalışmalar için uygun bir metodolojik ve kuramsal çerçeve sağlamaktadır. Eylem araştırması ilk ve ortaöğretim düzeyindeki eğitimcilerin yanı sıra, yükseköğretim düzeyinde çalışan eğitimciler için de verimli bir metodolojik araçtır. Birçok çalışma (Örn; Norton, 2009; Paisey ve Paisey, 2005; Zuber-Skerritt, 1993) eylem araştırmasının yükseköğretim düzeyinde eğitimin kalitesinin iyileştirilmesi ve akademisyenlerin mesleki gelişimi için uygun bir strateji olduğunu ortaya koymuştur. Bu açıdan Eğitim Fakültelerinde hizmet öncesi öğretmen eğitiminin geliştirilmesi için eylem araştırması yaklaşımı etkin bir biçimde kullanılabilir.

Türkiye'de öğretmen eğitimi alanında yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğu, öğretmen adaylarının tutum, algı ve görüşlerini salt betimsel bir yaklaşımla ortaya koymaya

yönelik çalışmalardır. Bu tür çalışmalar, eğitimin ve öğretmen adaylarının durumlarının daha iyi bir biçimde anlaşılması açısından kuşkusuz önemlidir. Ancak, öğretmen eğitiminde öğretim model ve stratejilerinin geliştirilmesine yönelik uygulamalı çalışmaların yeterli düzeyde olmaması, öğretimin geliştirilmesi açısından önemli sorunlar doğurmaktadır. Bu açıdan, eylem araştırması yaklaşımı, öğretmen eğitimi alanında, hem farklı araştırma yaklaşımlarının geliştirilmesi, hem de eğitimin niteliğinin iyileştirilmesi için büyük bir potansiyel taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Eğitim Fakültelerinde hizmet öncesi tarih öğretmeni eğitiminde eylem araştırmasının sunduğu eğitimsel ve metodolojik perspektifleri tartışmaktır. Araştırmacı bilimsel literatür ışığında, kendi araştırmalarında kullandığı metodolojik yaklaşımı değerlendirmeyi hedeflemektedir. Aşağıda inceleneceği gibi, eylem araştırmasının temel özelliklerinden birisi, araştırmacı ve katılımcıların kendi eylemleri üzerinde planlı ve sistemli bir düşünme ameliyesi gerçekleştirmesidir. Bu açıdan, bu çalışma eylem araştırması yaklaşımını takip etmektedir. Araştırmacı kendi eylem araştırması deneyimi üzerinde düşünmeyi, kullandığı modeli değerlendirmeyi ve çıkardığı sonuçları tartışmayı hedeflemektedir.

Bu çalışma büyük ölçüde yazarın kendi araştırmalarına dayansa da, bir araştırma makalesi değildir. Diğer bir ifadeyle, çalışma eylem araştırmasını kullanan bir alan araştırması değildir. Çalışmada, alan araştırmalarında toplanan verilerin çözümlenmesi ve tartışılması amaçlanmamaktadır. Çalışma daha ziyade metodolojik ve kuramsal bir incelemedir. Tam anlamıyla bir literatür incelemesi olmasa da, yapılmış ve yayınlanmış araştırmalara dayanması açısından, kullanılan yöntem literatür incelemesine benzemektedir. Araştırmacı daha önce yaptığı ve yayınlanmış olan araştırmalarında kullandığı yöntemsel model ve yaklaşımı, ilgili bilimsel literatür bağlamında tartışmaktadır. Makalede yazarın eylem araştırması yöntemine dayanan araştırmalarına yer verilmesinin amacı, bu araştırmaların sonuçlarını tartışmak değil, sadece önerilen metodolojik yaklaşıma somut örnekler göstermektir.

Eylem Araştırmasının Temel Özellikleri

Yukarıda vurgulandığı gibi, sosyal bilimler alanında birbirinden önemli farklılıklar gösteren eylem araştırması yaklaşımları vardır. Bu farklı yaklaşımlardan ortak bir genel çerçeve çıkarmak oldukça güçtür. Dolayısıyla burada çizilen temel özellikler çerçevesi

literatürdeki tüm yaklaşımları kapsama iddiasında değildir. Daha ziyade, araştırmacının kullandığı yaklaşımları ve araştırma uygulamalarını yansıtmaktadır.

Eylem ve Araştırmanın Bütünleşmesi

Eylem araştırması yaklaşımında bir sorunun çözümüne veya katılımcıların gelişimine yönelik planlanan eylem ile bilimsel araştırma bütünleşmiş bir biçimde birlikte gerçekleşir (Somekh, 2006). Bu açıdan eylem araştırması klasik uygulamalı araştırmadan farklıdır. Uygulamalı araştırmalarda genellikle teorik bilimsel bilginin uygulamaya konulması söz konusudur ve bilimsel araştırma ile uygulama aşamaları çoğu kez kesin çizgilerle birbirinden ayrılır. Eylem araştırmasında ise uygulama ile bilimsel araştırma süreci (veri toplama, analiz ve değerlendirme) ve teorik bilgi ile uygulama bilgisi iç içe geçmiştir. Uygulamanın amacı teorik bilgiyi sınamak değil, uygulamadan ve uygulama bilgisinden bilimsel bilgi üretmektir (Greenwood & Levin, 2007).

Sorun Odaklı Olması

Geleneksel araştırma yöntemlerinde, araştırmacı araştırma konusuyla ilgili hipotezler üretir ve araştırmasında bu hipotezleri sınar. Eylem araştırmasında ise araştırmacı öncelikle iyileştirilecek bir sorun veya geliştirilecek bir durum belirler. Daha sonra sorunun iyileştirilmesi veya durumun geliştirilmesine yönelik eylem, veri toplama, analiz ve değerlendirme aşamaları gerçekleştirilir. Dolayısıyla, eylem araştırmasının çıkış noktası teorik bilgi ve yaklaşımlardan daha ziyade, gerçek hayatta karşılaşılan sorunlar ve durumlardır (Tomal, 2003).

Değişim odaklı olması

Sosyal gelişim ve değişim, eylem araştırması yaklaşımının özünü oluşturmaktadır. Eylem araştırması katılımcıların doğal hallerinin gözlenmesini değil, katılımcıların yeni ve farklı tutum ve eylemler geliştirmelerini amaçlar. Bütün bilimsel araştırmalar sosyal değişim ve gelişime katkı sağlayabilir. Ancak bu katkı çoğu kez sonuçları itibarıyla ve dolaylı bir biçimde gerçekleşir. Eylem araştırmasında ise değişim araştırma sürecinin en temel amacı ve unsurudur. 1940'lı yıllardan beri, demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesi, sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlanması, kadın hakları gibi çok farklı konularda eylem araştırması yaklaşımı kullanılmıştır (Somekh, 2006).

Eylem araştırmasının eğitim alanında taşıdığı potansiyelin altında yatan temel özellik de değişim odaklı olmasıdır. Eğitim alanında öğretmenlerin ve diğer eğitimcilerin mesleki gelişiminin sağlanması, okul ortamında karşılaşılan sorunların çözümü, öğretim uygulamalarının geliştirilmesi, program geliştirme, eğitim sistemindeki değişimler gibi farklı konularda eylem araştırması yaklaşımı kullanılmaktadır.

Katılımcı odaklı olması

Katılımcılar eylem araştırmasında diğer araştırma yaklaşımlarına göre çok daha önemli bir rol oynamaktadır. Katılımcıların rolü uygulamaların yapılması ve verilerin toplanması ile sınırlı değildir. Araştırma probleminin belirlenmesinden bulgularının oluşturulmasına kadar araştırmanın tüm aşamalarında katılımcılar aktif bir rol oynarlar. Bu açıdan eylem araştırmasında, araştırmacı ile katılımcılar arasında daha demokratik ve eşitlikçi bir ilişki vardır (Greenwood ve Levin, 2007).

Araştırmacı ile katılımcılar arasında işbirliği ve etkileşime dayanan bir çalışma ve araştırma ortamı vardır. Grundy ve Kemmis'e göre (1988, Akt. Zuber-Skerritt, 2005), eylem araştırmasında, araştırmaya katılan katılımcılarla araştırmacı arasında *hiyerarşik* değil, *simetrik* bir iletişim olmalı ve işbirlikli katılım ve çalışma ortamını sağlamalıdır. Bu durum araştırmaya katılan tüm katılımcıların eşit düzeyde paydaşlar olmalarını sağlar.

Öğrenme odaklı olması

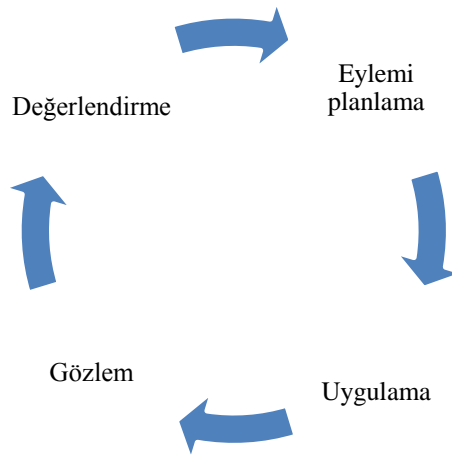
Eylem araştırması, araştırmacı ve katılımcılar için değişim ve gelişimin yanı sıra, aynı zamanda öğrenme sürecidir (Penney ve Leggett, 2005). Eylem araştırmasının öğrenme açısından en önemli unsuru araştırmacı ve katılımcıların kendi uygulamalarının üzerinde derinlemesine düşünmelerini sağlamasıdır. Araştırma ile uygulama üzerinde düşünmenin bütünleşmesi ile katılımcılar kendi mesleki uygulamaları, çalışma ortamları ve karşılaştıkları sorunlar üzerinde etraflı ve eleştirel bir muhakeme süreci yaşarlar (Somekh, 2006). Eğitim açısından eylem araştırmasının en önemli yönlerinin başında bu sistematik ve kapsamlı öğrenme süreci gelir. Her düzeydeki eğitimciler için, eylem araştırması kendi öğretim uygulamaları üzerinde sistemli bir düşünme ve araştırma imkânı sağlar.

Döngüsellik

Eylem araştırmaları genellikle döngüsel bir süreç şeklinde tasarlanmaktadır. Literatürdeki eylem araştırmalarında farklı döngüsel modeller kullanılmaktadır. Döngüsel

modelde temel olarak dört aşama vardır: Planlama, uygulama, gözleme ve değerlendirme (Costello, 2007; McNiff ve Whitehead, 2002; Cunningham, 2008).

Eylem araştırmasının başlangıç noktası, iyileştirilmesi gereken bir sorunun veya bir durumun belirlenmesi ve bu doğrultuda bir eylemin planlanmasıdır. Bazı yazarlar (Cunningham, 2008) eylem araştırması döngüsünü değerlendirme ile başlatmaktadır. Aslında başlangıçta planlama ve değerlendirme iç içe geçmiştir. Çünkü bir sorunun belirlenmesi ve eylemin planlanması için bu konuda kapsamlı bir düşünme ve değerlendirme ameliyesi gerekmektedir. Takip eden aşama, planlanan eylemin uygulanmasıdır. Eylemin amacı değişim ve iyileşmedir. Bu, eğitimle ilgili yapılarda ve sorunlarda iyiye doğru bir değişim olabileceği gibi, katılımcıların mesleki yeterliliklerini geliştirme de olabilir. Üçüncü aşama hedeflenen değişim ve iyileşmenin nasıl ve ne kadar gerçekleştiğinin, bu değişimin etkilerinin neler olduğunun gözlenmesidir. Takip eden aşama eylemin etkileriyle birlikte kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesidir. Bu aşama bir sonraki döngüye geçiş aşamasıdır. Planlanan eylemin başarısı, etkisi ve eksiklikleri ve sorunun eylem sonrasındaki durumu etraflı bir biçimde değerlendirilerek eylem geliştirilir. Değerlendirmeler ışığında eylem yeniden planlanır ve döngü devam eder.

Şekil 1. Eylem Araştırması Döngüsü (McNiff ve Whitehead, 2002)

Döngüsel model eylem araştırmasının planlanması ve uygulanması için oldukça faydalı bir çerçeve sağlamaktadır. Ancak Cunningham'ın (2008) vurguladığı gibi, planlanan döngüsel sürecin çok katı bir biçimde takip edilmesi ve hedefine ulaştırılması gibi bir zorunluluk yoktur. Araştırma ilerledikçe hedefler, araştırma soruları, eylemin nitelikleri belirli

değişikliklere uğrayabilir. Ayrıca döngüsel süreç, her eylem araştırmasında mutlaka kullanılması gereken bir strateji değildir (Norton, 2009).

Araştırmacı Tarafından Kullanılan Eylem Araştırması Modeli

Öğretmen eğitimi ve gelişimi alanında literatürde karşılaşılan en yaygın eylem araştırması modellerinden birisi, öğretmenlerin ve diğer eğitim uygulayıcılarının bireysel olarak veya grup halinde kendi öğretim pratikleri ve okulda karşılaştıkları sorunlar üzerinde araştırma yapmalarıdır. Bu tip eylem araştırmasının temel hedefi öğretmenlerin kendi pratikleri üzerinde düşünmeleri ve onu geliştirmeleridir (Altrichter et al. 2000; Henning et al. 2009). Öğretmenlerin araştırmada yüklendikleri merkezi rol nedeniyle bu eylem araştırması türüne “öğretmen eylem araştırması” da denilmektedir (Downhower et al. 1990; Phillips ve Carr, 2009). Bu tür araştırmalarda öğretmenler araştırmacı veya eş-araştırmacı rolünü üstlenmektedir. Mills (2003:5) bu eylem araştırması türünü şöyle tanımlamaktadır:

Öğretmen araştırmacılar, okul müdürleri, okul danışmanları ve diğer paydaşlar tarafından öğrenme-öğretme ortamında gerçekleştirilen ve kendi okul ortamlarının nasıl işlediği, nasıl öğretim yaptıkları ve öğrencilerinin nasıl öğrendiğine dair bilgilerin topladığı sistematik araştırmadır.

Hizmet içi öğretmen gelişiminde olduğu gibi, hizmet öncesi öğretmen eğitimi programlarında bu eylem araştırması modeli yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Türkiye’de, Demircioğlu (2008) sosyal bilgiler öğretmeni eğitimi alanında bu yaklaşımı kullanmıştır.

Bu çalışmada incelenen model, bazı yönleriyle öğretmen eylem araştırmasıyla benzerlik gösterirken, bazı yönleri ile ayrılmaktadır. Öğretmen eylem araştırmasının temel amacı, öğretmen ve öğretmen adaylarının kendi meslekî uygulamaları veya çalıştıkları okul ortamındaki sorunlar üzerinde araştırma yaparak, meslekî gelişimlerine ve öğretim ortamının geliştirilmesine katkı sağlamalarıdır. Bu çalışmada incelenen model de, bir öğretmen eğiticisi olan araştırmacının kendi öğretim uygulamalarını konu almaktadır. Araştırmacının temel amaçlarından birisi, kendi öğretim uygulamalarını değerlendirmek, yeni öğretim stratejileri geliştirmek ve böylece tarih öğretmeni eğitiminin geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Kullanılan araştırma modelinin öğretmen eylem araştırması yaklaşımıyla bir diğer ortak noktası, araştırma sürecinde öğretmen adaylarının mesleki gelişiminin amaçlanmasıdır.

Eylem araştırması süreci katılımcı öğretmen adaylarının tarih öğretimine yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirmesini öngören uygulamalar içermektedir.

Araştırma modelinin öğretmen eylem araştırmasından temel farkı, katılımcı öğretmen adaylarının statüleriyle ilgilidir. Öğretmen eylem araştırmasında öğretmenler ve/veya öğretmen adayları genellikle araştırmacı rolünü üstlenmektedirler. Bu çalışmada incelenen modelde öğretmen adaylarının araştırmaya katılma düzeyleri daha farklıdır. Öğretmen adaylarının aktif katılımcılar olarak araştırma sürecindeki önemli bir rol oynasalar da, araştırmacı işlevine sahip değildirler.

Eylem araştırmaları çerçevesinde yapılan uygulamalar tarih öğretimiyle bilgi ve becerilerin yanı sıra, tarih alan bilgisiyle ilgili temel tutum ve becerileri geliştirmeye yönelik olarak da planlanmıştır. Dolayısıyla, öğretmen eğitimini sadece öğretime bakan yönüyle değil, tüm yönleri ile geliştirebilecek bir araştırma modeli söz konusudur. Gerçekleştirilen araştırmalardan birisi, tarihsel romanların kullanımıyla öğretmen adaylarının tarih konulu kitap okuma alışkanlıklarının geliştirilmesini amaçlamaktadır. Diğer iki araştırma ise daha çok tarih öğretim yöntemleriyle ilgilidir.

Araştırma yaklaşımının öğretmen eğitiminin farklı yönlerini kapsamaması, bu yaklaşımın sadece öğretim yöntemleriyle ilgili derslerde değil, öğretmen eğitiminin içerdiği derslerin büyük çoğunluğunda kullanılması imkânı sağlamaktadır. Araştırmacı tarafından yapılan araştırmalar *Tarih Metodolojisi*, *Yeniçağ Avrupa Tarihi* ve *Öğrenme Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* gibi oldukça farklı nitelikler arz eden dersler kapsamında gerçekleştirilmiştir. Eylem araştırmaları çerçevesinde yapılan öğretim uygulamaları bu derslerin önemli bir parçasını oluşturmakta ve öğretmen adaylarının yılsonu başarı değerlendirmelerinde dikkate alınmaktadır.

Gerçekleştirilen araştırmalarda takip edilen süreç, eylem araştırmalarının dört temel aşaması (Planlama; Uygulama; Gözlem; Değerlendirme) çerçevesinde açıklanmıştır.

Planlama

Araştırma sürecinin başlangıç noktası araştırmacı tarafından öğretmen eğitimini geliştirmeye yönelik yeni bir öğretim stratejisinin planlanmasıdır. Bu öğretim stratejileri genelde dönem boyunca süren, oldukça kapsamlı uygulamalardır. Bunlar, araştırmacının daha önceki öğretim pratiklerine dayanmaktadır. Diğer bir deyişle, bu öğretim stratejileri

genelde araştırmacının önceki yıllarda yaptığı uygulamaların daha planlı, kapsamlı ve sistematik hale getirilmesi ile oluşturulmuştur.

Uygulama

Planlanan öğretim stratejileri ilgili ders çerçevesinde bir öğretim döneminde uygulanmıştır. Uygulamaların kapsamı ve süresi değişebilmektedir. Ama genelde uzun süren ve birçok farklı etkinlik içeren uygulamalar söz konusudur. Yapılan araştırmaların ikisinde uygulamalar tüm dönem boyunca sürerken, birisinde yaklaşık bir buçuk ay sürmüştür. Uygulamalar boyunca araştırmacı, hem uygulamacı, hem de araştırmacı rolünü üstlenmiştir.

Uygulamamaların büyük çoğunluğu Eğitim Fakóltesi ortamında yapılan etkinliklerden oluşmaktadır. Ancak, lise ortamında ve çalışan tarih öğretmenlerinin katılımıyla öğretim etkinlikleri de gerçekteşirilmiiştir. Bir araştırmada bu tür bir uygulama yapılmıştır. Bu etkinliklerde öğretmenlerin öğreten adaylarıyla birlikte çalışarak, bilgi ve tecrübelerini aktarmalarının yanı sıra, öğreten adaylarının gerçekte sınıf ortamında öğretim etkinliklerine katılmaları sağlanmıştır.

Eylem araştırması süreci, katılımcı öğreten adayları için de bir inceleme, araştırma ve üretme süreci olarak planlanmıştır. Araştırmalarda uygulanan öğretim stratejileri öğreten adaylarının öğrenme sürecinde aktif bir biçimde yer almasını, araştırmalar yapmasını, diğer arkadaşlarıyla grup çalışmaları yapmasını ve inceleme raporu, öğretim materyali veya web sitesi içeriği gibi ürünler üretmesini sağlayacak etkinlikler içermektedir.

Gözlem

Bir bilimsel araştırma yaklaşımı olarak eylem araştırmasının en önemli unsurlarından birisi, araştırma verilerinin toplanması ve değerlendirilmesidir. Eylem araştırması yaklaşımı çerçevesinde sosyal bilimler alanında kullanılan nitel veya nicel araştırma tekniklerinin hemen hemen tümü kullanılabilir (Greenwood & Levin, 2007). Araştırmacı tarafından yapılan çalışmalarda nitel veri toplama ve analiz teknikleri kullanılmıştır. Veri toplamak için, açık uçlu sorulardan oluşan anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılmıştır. Veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

Değerlendirme

Eylem araştırmasının temel unsurlarından birisi, araştırma sonuçlarına göre uygulanan eylemin gözden geçirilerek, iyileştirme ve geliştirme hedeflerinin sağlanmasıdır.

Araştırma verilerinin toplanması aşamasında, öğretmen adaylarının öğretim uygulamaları hakkındaki eleştirilerinin ve karşılaştıkları zorlukların ortaya konulmasına özel bir önem verilmiştir. Araştırmacı tarafından elde edilen bulgular ışığında, uygulanan öğretim stratejileri gözden geçirilip geliştirilerek, bir sonraki yıl aynı ders kapsamında yeniden uygulanmıştır.

Eylem Araştırması Modelinin Kullanıldığı Çalışmalar

Burada, bu makalede değerlendirilen eylem araştırması modeli kullanılarak, araştırmacı tarafından gerçekleştirilen bazı araştırmalar kısaca incelenmiştir. Bu incelemenin amacı, bu araştırmaların sonuçlarını ortaya koymak ve tartışmak değil, incelenen eylem araştırması modelinin somut uygulamalarını göstermektir. Burada incelenen araştırmalar makale olarak yayınlanmıştır (Öztürk, 2011, Öztürk, 2012a, Öztürk, 2012b). Dolayısıyla, burada bu araştırmaların amacı, yöntemi ve bulguları hakkında ayrıntıya inilmeden, çok kısa bir biçimde bilgi verilmiştir.

Birinci Çalışma: *Tarih Öğretmeni Eğitiminde Tarihsel Romanların Kullanımı: Bir Eylem Araştırması* (Öztürk, 2011)

Bu çalışmada hizmet öncesi tarih öğretmeni eğitiminde tarihsel romanların kullanılması eylem araştırması yaklaşımıyla incelenmiştir. Araştırma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği lisans programında, *Tarih Metodolojisi* dersi kapsamında yapılmıştır. Çalışmaya 2010-2011 öğretim yılında bu dersi alan 30 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmacı kendi dersinde uyguladığı tarihsel roman okuma ve inceleme etkinliğinin verimliliğini sınamak, öğrencilerin karşılaştığı zorlukları ortaya çıkarmak, öğrencilerin kazanımlarını görmek ve sonuç itibarıyla öğretim etkinliğini geliştirmeyi amaçlamıştır.

Araştırma kapsamında uygulanan öğretim etkinliği öğretmen adaylarının tarihsel roman okumaya yönelik tutumlarını olumlu yönde geliştirmeyi ve kitap incelemesi çalışmalarını için gerekli bazı temel becerileri kazanmalarını amaçlamaktadır. Dolayısıyla, eylem araştırması öğretim etkinliğini geliştirmenin yanı sıra, öğretmen adaylarının kitap okumaya karşı olan tutumlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Uygulama esas olarak, tarihsel roman okuma, inceleme ve araştırma raporları yazma etkinliklerini içermektedir.

Araştırma bulguları, uygulanan öğretim stratejisinin öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunda tarih konulu kitap okumaya yönelik tutum ve davranışlarını olumlu yönde

etkilediğini göstermektedir. Ancak, az sayıda da olsa, olumlu tutum geliştirmeyen ve hatta olumsuz tutumları pekişen öğretmen adayları da vardır.

İkinci Çalışma: *Wikipedia as a teaching tool for technological pedagogical content knowledge (TPCK) development in pre-service history teacher education* (Öztürk, 2012a)

Bu çalışma tarih öğretmeni adaylarında, BİT destekli öğretim becerilerinin gelişimi için tasarlanmış proje temelli öğrenme etkinliğinin eylem araştırması yaklaşımıyla değerlendirilmesini ve geliştirilmesini amaçlamaktadır. Çalışmaya Canakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarih öğretmen eğitimi programı 3. sınıf, *Yeniçağ Avrupa Tarihi* dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya toplam 27 öğretmen adayı katılmıştır. Tasarlanan öğretim etkinliği tarih öğretmen adaylarına Wikipedia'yı bir öğretim aracı olarak kullanabilmeleri için gerekli bilgi ve becerileri geliştirmeyi hedeflemektedir. Uygulamalar kapsamında, öğretmen adayları tarihle ilgili seçtikleri bir konuda Wikipedia sayfası hazırlamışlardır.

Araştırma bulguları, Wikipedia çalışmasının öğretmen adaylarının hem BİT becerilerinin, hem de tarih alan bilgilerinin geliştirilmesi açısından oldukça verimli olduğunu göstermektedir. Wikipedia çalışmasının, tarih araştırması yapma ve sonuçlarını sergileme konusunda öğretmen adaylarının ilgi ve motivasyonları çok olumlu bir biçimde etkilediği gözlenmiştir.

Üçüncü Çalışma: *Tarih Öğretmeni Adaylarına BİT Destekli Öğretim Becerilerinin Kazandırılmasında Tasarım Temelli Öğrenme Yaklaşımı* (Öztürk, 2012b)

Bu çalışmada tarih öğretmeni adaylarına BİT destekli öğretim becerilerinin kazandırılmasına yönelik olarak geliştirilen ve tasarım temelli öğrenme yaklaşımına dayanan bir öğretim modeli uygulanarak değerlendirilmiştir. Araştırma *Öğrenme Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* dersi kapsamında, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği programında gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan çalışmalar Eğitim Fakültesinin yanı sıra, ortaöğretim kurumlarında ve tarih öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Araştırmaya 27 tarih öğretmeni adayı ve 7 tarih öğretmeni katılmıştır. Araştırmanın uygulandığı öğretim yarıyılı boyunca, öğretmen adayları tarih öğretmenleriyle birlikte çalışarak, ders sunusu, video ve wiki sayfası gibi BİT tabanlı öğretim materyalleri geliştirmişlerdir.

Eylem Araştırması Modelinin Sunduğu Avantajlar

Eylem araştırması yaklaşımı, tarih öğretmeni eğitimi araştırmaları ve uygulamalarının geliştirilmesine birçok açıdan katkı sağlamaktadır. Kuşkusuz bu durum sadece tarih öğretmeni eğitimine özgü bir durum değildir. Bu çalışmada incelenen yaklaşım ve uygulamalar diğer öğretim alanlarında da uygulanabilir. Aşağıda, araştırmacının kendi araştırma deneyiminde çıkardığı sonuçlar ışığında, eylem araştırmasının sunduğu avantajlar kısaca incelenmiştir.

Zengin ve derinlikli verilerin toplanmasını sağlayan bir araştırma süreci

Türkiye’de hizmet öncesi öğretmen eğitimi alanında yapılan betimsel çalışmaların büyük çoğunluğu salt öğretmen adaylarının görüşlerine dayanmaktadır. Eylem araştırması yaklaşımında ise, katılımcı öğretmen adaylarının görüşlerinin yanı sıra, davranış ve uygulamaları da gözlenmekte ve değerlendirilmektedir. Ayrıca, araştırmacının, diğer araştırma yöntemlerine göre genellikle daha uzun bir süre boyunca öğretmen adaylarıyla birlikte çalışması, çok daha zengin ve derinlikli verilerin toplanmasını sağlamaktadır.

Öğretmen eğitimcisinin kendi öğretim deneyimi üzerine öz-değerlendirme yapması

Aynı zamanda öğretmen eğitimcisi olan araştırmacılar için, kendi öğretim uygulamalarını değerlendirmek açısından, eylem araştırmasının çok verimli ve işlevsel bir metodolojik yaklaşım olduğu görülmektedir. Öğretim uygulamalarının sistematik bir araştırma yöntemi ile incelenmesi öğretimin etkinliği, öğrenme-öğretme ortamı, öğretmen adaylarının yaşadığı öğrenme süreci, öğretim uygulamalarına karşı tutumları ve karşılaştıkları zorluklar gibi konularda öğretmen eğitimcisinin kendini değerlendirmesi açısından oldukça faydalı sonuçlar vermektedir.

Öğretmen eğitiminde yeni öğretim stratejileri geliştirme

Uygulamalar eylem araştırması yaklaşımının öğretmen eğitiminde yeni öğretim model ve stratejilerinin geliştirilmesi için etkin bir araç olduğunu göstermiştir. Eylem araştırması uygulamanın gerçekleştirilmesi ve bilimsel yöntemlerle değerlendirilmesi açılarından önemli avantajlar sağlamaktadır.

Öğretmen adaylarının mesleki bilgi ve becerilerinin gelişimi

Eylem araştırması öğretmen adayları için verimli bir araştırma, üretme ve öğrenme sürecidir. Araştırma kapsamında yapılan öğretim uygulamaları normal uygulamalara göre daha planlı ve sistemli bir biçimde gerçekleştirildiği için, oldukça verimli sonuçlar doğurmaktadır.

Gelişme-iyileşme sürecinde süreklilik

Eylem araştırmasının döngüsel özelliği iyileştirme ve geliştirme sürecinin süreklilik kazanmasını sağlamaktadır. Eylem araştırması sonuçlarına göre, uygulanan öğretim stratejisinin gözden geçirilerek yeniden uygulanması dinamik bir araştırma-geliştirme ortamının oluşmasını mümkün kılmaktadır.

Sonuç

Eylem araştırması yaklaşımı tarih öğretmeni eğitiminde uygulamalı çalışmaların geliştirilmesi için uygun bir kuramsal ve metodolojik çerçeve oluşturmaktadır. Bu makalede incelenen modelin, öğretmen eğitiminde yeni öğretim stratejilerinin geliştirilmesi, öğretmen eğitimi uygulamaları hakkında derinlikli verilerin toplanması ve öğretmen adaylarının bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi açılarından araştırma ve öğretim süreçlerine önemli katkılar sağladığı görülmüştür. Eylem araştırması sürecinde uygulanan öğretim uygulamaları, öğretmen adaylarının hem tarih alan bilgilerinin, hem de öğretimle ilgili bilgi ve becerilerinin gelişmesinde etkili olduğu gözlenmiştir. Bu model tarih öğretimi dışında, diğer öğretmen eğitimi alanlarında da kullanılabilir.

Kaynakça

- Altrichter, H., Posch, P. & Somekh, B. (2000). *Teachers investigate their work: An introduction to the methods of action research*. London: Routledge.
- Costello, P. J. M. (2007). *Action Research*. London: Continuum.
- Cunningham, B. M. (2008). Using Action Research to Improve Learning and the Classroom Learning Environment. *Issues in Accounting Education*, 23(1), 1-30.

- Demircioğlu, İ. H. (2008). Learning How to Conduct Educational Research in Teacher Education: a Turkish Perspective. *Australian Journal of Teacher Education*, 33(1), 1-17.
- Downhower, S., Melvin, M. P. & Sizemore, P. (1990). Improving Writing Instruction Through Teacher Action Research. *Journal of Staff Development*, 11(3): 22-27.
- Henning, J. E., Stone, J. M. & Kelly, J. L. (2009). *Using Action Research to Improve Instruction : an Interactive Guide for Teachers*. New York: Routledge.
- Greenwood, D. J. & Levin, M. (2007). *Introduction to Action Research*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kuzu, A. (2009). Öğretmen Yetiştirme ve Mesleki Gelişimde Eylem Araştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 425-433.
- McNiff, J. & Whitehead, J. (2002). *Action Research: Principles and Practice*. London: RoutledgeFalmer.
- Mills, G. E. (2003). *Action Research: A Guide for the Teacher Researcher*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Norton, L.S., (2009). *Action Research in Teaching and Learning: A Practical Guide to Conducting Pedagogical Research in Universities*. Abingdon: Routledge.
- Öztürk, İ. H. (2011). Tarih Öğretmeni Eğitiminde Tarihsel Romanların Kullanımı: Bir Eylem Araştırması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 12(4), 277-301.
- Öztürk, İ. H. (2012a). Wikipedia as a teaching tool for technological pedagogical content knowledge (TPCK) development in pre-service history teacher education. *Educational Research and Review*. 7(7), 182-191.
- Öztürk, İ. H. (2012b). Tarih Öğretmeni Adaylarına BİT Destekli Öğretim Becerilerinin Kazandırılmasında Tasarım Temelli Öğrenme Yaklaşımı. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 7(3), 945-968.
- Paisey, C. & Paisey, N. J. (2005). Improving accounting education through the use of action research. *Journal of Accounting Education*, 23, 1-19.

- Penney, D. & Leggett, B. (2005). Connecting initial teacher education and continuing professional learning through action research and action learning. *Action Learning: Research and Practice*, 2(2), 153-169.
- Phillips, D. K. & Carr, K. (2009). Dilemmas of trustworthiness in pre-service teacher action research. *Action Research*, 7(2), 207-226.
- Somekh, B. (2006). *Action Research: a Methodology for Change and Development*. Berkshire: Open University Press.
- Tomal, D. R. (2003). *Action research for educators*. Lanham: Scarecrow Press.
- Uzuner, Y. (2005). Özel Eğitimden Örneklerle Eylem Araştırmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(2) 1-12.
- Zuber-Skerritt, O. (1993). Improving Learning and Teaching through Action Learning and Action Research. *Higher Education Research & Development*, 12(1), 45-58.
- Zuber-Skerritt, O. (2005). Introduction: New Directions in Action Research. O. Zuber-Skerritt (Ed.), *New Directions in Action Research* (2-7). London: Falmer Press.

Extended Summary

Purpose

The aim of this study is to discuss methodologically and theoretically the use of action research in pre-service history teacher education and to make a model proposal. The author aims at presenting the advantages and perspectives of action research related to both teaching and research methodology in history teacher education by depending on the related literature and his own research practices.

Method

Although this study is mainly based on the research done by the author, it is not a research paper. The study is more of a methodological and theoretical analysis. The author discusses the methodological principles and the model he used in his previous published studies within the scope of the related scientific literature. Although this study is not a

completely a literature review, it resembles a literature review as it is based on research done and published.

Results and Discussion

The action research model analysed in this study is used in pre-service history teacher education. The main characteristics of the model are as follows:

- The aim of improving education: The main aim of the action research design is to develop teaching strategies in order to enhance history teacher education.
- The integration of Action and Research: One of the main characteristics of action research design is the integration of the research and practice processes. In this model, the teaching practices carried out by the teacher trainer and the teacher candidates and the research process were integrated.
- The Development of Participants' Skills and Knowledge: Another main objective of the model is to develop teacher candidates' professional skills and knowledge.
- The Active Participation of Teacher Candidates: The active participation of teacher candidates to the practice and research processes was projected.
- Cyclical process: The model uses the cyclical approach generally used in action research that includes *Planning/Practice/Observation/Evaluation* steps

The research which used the model analyzed in this study show that action research in history teacher education provides important advantages in terms of both research methodology and the improvement of education. These can be explained briefly as follows:

- Action research approach provides a research process that enables the collection of rich data.
- It is found out that action research is a suitable methodological tool for teacher trainers in order to make a self-evaluation on their own teaching experiences.
- Action research provides important contributions to the field of teacher education in terms of developing new teaching techniques and strategies.

- It is observed that the process of research has been effective and productive in the development of teacher candidates' professional knowledge and skills in terms of both field knowledge (history) and teaching knowledge and skills.
- Within the framework of cyclical approach, the analysis of action in the light of the results and re-implementation of it provide sustainability of the development of teacher education.

Conclusion

The use of action research in pre-service teacher education carries an important potential in terms of both the improvement of teaching and research methodology. The model analyzed in this article, provides a concrete and practical framework with regard to the use of action research in pre-service history teacher education programs.